

**Universitat de les
Illes Balears**

Facultat de Filosofia i Lletres

Memòria del Treball de Fi de Grau

LA CONQUESTA DE MALLORCA A LES CRÒNIQUES CATALANES I L'ÀRAB

Maria del Mar Perelló Ferriol

Grau de Llengua i Literatura Catalanes

Any acadèmic 2015-16

DNI de l'alumne:43202211T

Treball tutelat per Gabriel Ensenyat Pujol
Departament de Filologia Catalana i Lingüística General

S'autoritza la Universitat a incloure aquest treball en el Repositori Institucional per a la seva consulta en accés obert i difusió en línia, amb finalitats exclusivament acadèmiques i d'investigació	Autor		Tutor	
	Sí	No	Sí	No
	☐	☒	☐	☐

Paraules clau del treball:
conquesta, Mallorca, cròniques, ...

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ.....	3
2. LES CRÒNIQUES:	
A) <i>LLIBRE DELS FEITS DE JAUME I</i>	5
B) <i>LLIBRE DEL REI EN PERE DE BERNAT DESCLOT</i>	5
C) <i>LLIBRE DE RAMON MUNTANER</i>	6
D) <i>KITAB TA'RIH MAYURQA D'IBN 'AMIRA AL-MAHZUMI</i>	7
3. LA CONQUESTA DE MALLORCA	
A) SITUACIÓ PRÈVIA A LA CONQUESTA DE MALLORCA I A LA CORONA D'ARAGÓ.....	8
B) RAONS DE LA CONQUESTA.....	9
C) PREPARATIUS DE LA CONQUESTA.....	10
D) EL VIATGE CAP A MALLORCA.....	12
E) L'ARRIBADA I EL PRIMER ATAC.....	15
F) LA GRAN BATALLA A PORTOPÍ.....	18
G) EL SETGE.....	21
H) LA PRESA DE LA CIUTAT I FI DE LA RESISTÈNCIA.....	27
4. CONCLUSIONS.....	32
5. BIBLIOGRAFIA.....	33

INTRODUCCIÓ

La conquesta de Mallorca (1229) per les tropes de Jaume I suposa una nova etapa en la història medieval. D'una banda, s'enforteix el poder reial de manera que tindrà molt més instruments i suports per a enfrontar-se a la noblesa i a les lluites internes. D'altra banda, podem dir que la citada conquesta inaugura l'expansió territorial de la Corona, suposa el canvi definitiu en la seva política expansiva, i esdevé la primera gran acció bèl·lica en terres islàmiques, de Jaume I.

L'empresa portada a terme pel monarca és relatada en primera persona per ell mateix en el *Llibre dels feits*. També hi ha una redacció prou detallada en la crònica de Bernat Desclot, home vinculat a la corona, com a funcionari reial, que ens va deixar un relat d'aquests fets. L'altra crònica medieval catalana és la de Ramon Muntaner, però de manera més resumida, quant a Mallorca. Per últim, el polígraf andalusí al-Mahzūmī va relatar la seva versió dels fets ocorreguts en l'illa. Aquesta obra és de gran valor ja que és l'únic text conservat que tracta la conquesta de Mallorca des del punt de vista dels vençuts.

Les cròniques de Jaume I, de Bernat Desclot, Ramon Muntaner i d'al-Mahzūmī són la base d'aquest treball, on el meu objectiu és comparar les semblances i les diferències des d'un punt de vista crític i fer un judici de la sinceritat dels autors. La comparació dels textos, *Llibre dels feits*, *Crònica de Desclot*, *Llibre de Ramon Muntaner* i *Kitāb ta'rīh Mayūrqa*, hauria de servir per a apuntar quines són les raons que poden haver tingut tots tres per a narrar la història d'aquesta manera i no d'una altra.

Pel que fa a la bibliografia, en primer lloc, sobre Jaume I com a rei hi ha moltes obres que tracten tant la seva biografia com el seu regnat. Tota aquesta informació és molt valuosa perquè permet fer-se una composició teòrica dels esdeveniments.

Una altra qüestió és l'obra de Jaume I, el *Llibre dels feits*, analitzat des de l'òptica filològica. Fa anys que aquesta crònica ha assolit el lloc que li pertoca i és estudiada com a literatura, no només com a obra històrica.

Molt menys estudiada és la figura de Bernat Desclot, d'una importància menor com a personatge històric i que a més presenta problemes d'identificació, cosa que ha fet que els investigadors centrin els seus esforços en l'obra i no tant en l'home. Una de les característiques més destacades de la seva crònica és la suposada objectivitat, cosa que ha estat centre de revisió d'alguns treballs molt interessats on s'estudia el tractament ideològic del segle XIII, com, per exemple, a l'article d'Alvira Cabrer (1996).

A la crònica de Ramon Muntaner, hi trobam molt poca informació sobre la conquesta de Mallorca. En el treball parl d'ell, perquè ens els documents hi surt anomenat i per l'indubtable prestigi de l'obra.

Pel que fa a la crònica musulmana, hi ha estudis més antics i estudis més moderns, on els autors han intentat saber com era la societat abans de la conquesta. L'any 2008 va sorgir l'edició catalana de *Kitāb ta'rīh Mayūrqa*, la crònica àrab que es creia desapareguda. La feina ben acurada de Ben Ma'mar en editar el text i la traducció de Roser i Rosselló (2008) em permeten avui dur a terme aquest treball.

El meu objectiu és veure si es poden deduir els interessos dels cronistes i intentar saber les seves intencions, sempre des dels interessos i la ideologia, en cas que la neutralitat hagués estat la voluntat dels cronistes.

2. LES CRÒNIQUES MEDIEVALS

A) EL LLIBRE DELS FEITS DE JAUME I

El *Llibre dels feits* és sense dubte una obra única, que relata la vida de Jaume I tal i com ell la va viure. Des de sempre s'ha anomenat "crònica", tot i que no tothom coincideix en aquesta denominació perquè hi ha mancances importants, perquè narra només allò que el rei viu.

Asperti (1983) defensa que l'eix vertader és la memòria del rei. Això fa que l'obra sigui un exemplar únic, un llibre autobiogràfic d'un rei a l'edat mitjana. S'ha dit que Jaume I va escriure el *Llibre dels feits* com acció de gràcies a Déu per tot allò que va aconseguir i per la seva llarga vida i plena d'èxit, amb una intenció moralitzadora.

Pel que fa a l'autoria del llibre, avui dia ningú no dubta que Jaume I hi va participar i de la seva originalitat. En canvi, en el passat es va posar en dubte la seva autoria. Una de les raons era la cultura eclesiàstica que denota el text i que suposava que Jaume I no hauria adquirit en la seva formació.

B) EL LLIBRE DEL REI EN PERE DE BERNAT DESCLOT

Una de les coses més debatudes d'aquesta crònica ha estat la identitat de l'autor. Bernat Desclot, el nom que signa el text, no apareix en la documentació de l'època. Això ha fet que els investigadors es pensin si era un home religiós, de la cúria, o bé un alt funcionari lligat a la casa reial, ja que en aquella època eren poques les persones que tenien accés a la cultura, i això són motius per situar-lo en un cercle proper al rei.

Coll i Alentorn, perseverant en la investigació, hi va trobar un candidat: Bernat Escrivà, que provenia d'una família de Narbona. El cognom amb què apareix a la documentació, "Escrivà", faria referència a la seva activitat com a funcionari de la casa reial. Això li oferiria accés a la documentació, al temps que el convertia en un home ben informat.

Sigui veritat o no que Bernat Escrivà va ser l'autor de la crònica, allò que és cert és que demostra ser un home lletrat i de cultura. La crònica està escrita de manera formal, que s'acosta a la prosa cancelleresca, però no deixa de banda la prosa popular. També conta les coses de manera molt objectiva. El narrador del llibre es manté a un segon lloc de la història.

C) *LLIBRE DE RAMON MUNTANER*

En el cas de Ramon Muntaner, no es plantegen dubtes ni pel que fa a l'autoria ni a la redacció: escriu en solitari a la seva masia de Xirvel·la entre 1325 i 1328. Per a la primera part del *Llibre* fins a la mort de Pere II disposa de fonts escrites: *Llibre dels feits*, *Llibre dels reis*, *Llibre de l'infant En Pere*, cròniques de Desclot (primera redacció) i de Galceran de Tous, potser el *Llibre del repartiment* de Mallorca i València.

A diferència de les altres cròniques catalanes, "Muntaner rep la comissió d'escriure aquesta veritat des de l'exterior i, per fer-ho, emprà el recurs de l'autoencàrrec (Cingolani 2008:163) a partir d'una visió. Això el connecta amb altres fonts literàries religioses: la il·luminació de Ramon Llull, el *Raonament d'Avinyó* d'Arnau de Vilanova, Sant Francesc o la Bíblia.

Quant a l'estil, Muntaner té com a models les novel·les artúriques, el *Llibre dels feits*, el *Llibre de l'infant En Pere* i la seva narrativa és de tons populars i vius. Muntaner és un laic amb una visió del món de valors aristocràtics i cavallerescos, amb una concepció sacralitzada de la monarquia i, com veurem, recorre al providencialisme.

El rei Jaume és l'antecessor comú que inicia les glòries expansionistes del casal, la ideologia del qual implica la imitació i superació dels avantpassats. Muntaner s'atorga el dret d'inventar, de modificar: "Muntaner ens proporciona una visió de l'imperialisme catalanoaragonès, i de les relacions entre els diferents monarques del casal, que és en bona mesura falsa. Tanmateix, el fet que sigui falsa històricament, no vol pas dir que no for verdadera per a ell" (Cingolani 200a:168). L'autor dóna un to més novel·lesc i literari als fets que es narren a les altres cròniques catalanes, com en l'episodi de l'engendrament del rei.

D) *KITAB TA'RIH MAYURQA* D'IBN 'AMIRA AL- MAHZUMI

El professor Ben Ma'mar entrà en contacte l'any 2001 amb un manuscrit trobat a Algèria. És l'única còpia del llibre sobre la conquesta de Mallorca. Aquest manuscrit fou escrit pel polígraf àrab, al-Mahzūmī en el segle XIII. Al-Mahzūmī és conegut per haver deixat una llarga producció oficial així com un recull de cartes de tipus personal.

En la seva introducció, al-Mahzūmī justifica el text perquè un noble mallorquí li encarrega l'obra, no ens dóna detalls d'aquest noble. El professor Rosselló (2001) sospita que l'autor podria haver estat testimoni directe de la conquesta de Mallorca. Es conserven dues cartes on l'autor demana auxili al governador de Menorca i protecció per als seus nebots orfes.

3. LA CONQUESTA DE MALLORCA

A) SITUACIÓ PRÈVIA A LA CONQUESTA A MALLORCA I A LA CORONA D'ARAGÓ

MALLORCA

L'any 1229, la conquesta cristiana acaba amb vint-i-nou anys de dominació almohade. L'any 1203, els almohades van prendre les illes als Banu Ganiya (família que els governava de manera independent des de la caiguda dels almoràvits).

El canvi de poder va suposar diversos canvis: la dependència del poder central de l'imperi, i problemes amb les repúbliques italianes amb les quals hi havia acords comercials.

Abu Yahyā (últim valí de la Mallorca islàmica) apareix extensament a l'obra d'Al-Mahzūmī. Conta que els seus primers anys com a dirigent de l'illa foren bons, però amb el temps començà a ser avariciós, tenia una obsessió per la riquesa.

La Corona d'Aragó tenia problemes interns, es renovaren els acords comercials amb Gènova i Pisa, cosa que féu que hi hagués una gran tranquil·litat a Mallorca. Aquesta tranquil·litat fou trencada per la derrota almohade a les Navas de Tolosa, ja que Mallorca es va convertir en un lloc de refugiats, i això dugué a terme problemes de convivència.

ARAGÓ

Després de la batalla de Muret, la Corona d'Aragó comença a tenir lluites per a veure qui ocupa el lloc de rei, ja que el rei legítim és un nen que l'home qui ha mort el seu pare té empresonat. La noblesa lluita per tenir poder, es nega a pagar impostos.

Quan finalment, Jaume I és proclamat rei, la Corona d'Aragó es troba en una mala situació: la noblesa no respecta la seva autoritat, això provoca conflictes entre nobles i amb el rei. Aquests conflictes fan que Jaume I aprengui a ser un bon negociador per a resoldre conflictes.

L'any 1227, aconseguix posar pau entre els territoris, però per aconseguir aquesta pau, va decidir conquerir nous territoris, perquè això suposa donar noves rutes comercials a la burgesia mercantil barcelonina. Jaume I decideix anar cap a terres islàmiques per conquerir nous territoris.

B) RAONS DE LA CONQUESTA

Jaume I decideix segurament conquerir Mallorca, perquè la burgesia mercantil barcelonina es troba en moment d'expansió i vol aconseguir noves rutes i ports per a comerciar. També s'ha de tenir en compte que els principals enemics del comerç català són els italians. Conquerir les illes els ajudaria a perjudicar als grans comerciants genovesos i pisans.

Tots aquests factors van influir en la decisió del rei, però també n'hem de considerar altres.

Pau Cateura (2008) conta que Mallorca era un lloc de pirateria, un lloc de problemes i pèrdues constants. També el poder almohade està en hores baixes. Això facilita la conquesta. La qüestió de la religió també és un tema important. El fet que Mallorca sigui una terra islàmica implica una font de suport per lluitar per la cristiandat, a més d'aconseguir els seus objectius polítics: declarar la seva empresa una croada.

Jaume I ha de prometre un pacte molt beneficiós econòmicament per als seus nobles per tal d'aconseguir el seu suport. L'estada de l'enviat papal, que ve a declarar la nul·litat del seu matrimoni amb Elionor de Castella, a Jaume I li proporciona l'oportunitat d'oficialitzar la seva empresa com a croada, i així ho fa. Això suposa obtenir més suport dels nobles i aconseguir reforços per a obrir una convocatòria, ja que l'Església és partidària de participar-hi, i el rei veu la declaració de croada com a element de suport de la seva postura.

Segons Santamaría (1972), existeix dins la societat una idea de croada que sobrevalora la lluita contra els musulmans. Podem dir que els interessos que originen l'empresa són polítics, econòmics, expansius i religiosos. Però les raons principals són polítiques.

C) PREPARATIUS DE LA CONQUESTA

Jaume I comença a organitzar l'expedició per conquerir Mallorca. El primer que fa és convocar Corts a Barcelona per aconseguir suport de les diferents classes socials. Les Corts decideixen en participació i en quantia. Cada crònica ho conta d'una manera diferent.

La crònica islàmica, com sembla obvi, no parla de les Corts, parla que les naus foren capturades, que els cristians demanaren guerra al rei, i així ho va fer. Aquests fets no semblen gaire certs, ja que és molt estrany que Jaume I abans de demanar ajuda a les Corts, primer les demanés als seus súbdits.

El rei narra que un dia a Tarragona es troben de sobte els seus principals nobles amb ell, i són convidats a casa de Pere Martell. Aquest els explica la riquesa de Mallorca, i els nobles convencen al rei perquè conquereixi l'illa. Aquest és el motiu que du Jaume I a convocar les Corts.

En la crònica de Desclot, es veu a Jaume I enfadat, a causa de la resposta negativa a l'ambaixada que havia enviat el rei al valí. Això pot ser probable. Jaume I i Desclot són els únics que relaten el desenvolupament de les Corts.

En la crònica de Jaume I diu que quan s'ha constituït la pau, van tots on el rei parla del seu naixement, dels problemes que hi ha hagut i de les solucions mitjançant la voluntat de Déu. Jaume I els demana consell i ajuda per conquerir Mallorca. Els nobles li expressen el seu suport, donant-li bovatge.¹

L'Església també aporta ajuda donant béns, homes i diners. Signen el document de repartiment i decideixen trobar-se pel maig a Salou.

Desclot analitza amb més profunditat el procediment. Parla del noble de Guillem de Montcada, que dóna lleialtat al rei. També parla d'una sessió de Corts de manera ordenada i ideal, però no respecta els temps, cosa que Jaume I sí els respecta.

¹Bovatge: dret cobrat pels sobirans de la Corona catalanoaragonesa, al començament del regnat.

Com he esmentat abans, la crònica àrab no explica res de les Corts de Barcelona, però parla d'esdeveniments que passaren a l'illa durant aquest temps.

L'any 1229 dC, comencen a arribar a Mallorca notícies d'un atac dels cristians des d'al-Andalus. Els musulmans comencen a posar vigilància als ports i a les muntanyes. Però els cristians no arriben a Mallorca i els musulmans intenten convèncer al valí (principal dels musulmans) que tot és mentida i que els cristians no atacaran.

Això fa que hi hagi problemes interns. El valí envia tres naus per saber informació sobre l'amenaça de guerra. La primera és capturada pels cristians, la segona nau arriba a Castelló i torna a Mallorca amb presoners que diuen que els cristians es preparen per conquerir l'illa, i la tercera nau acaba a Sardenya, per culpa del mal temps, on recluten presoners que diuen que no tenen informació, però quan es veuen pressionats pel valí diuen que els cristians vendran a Mallorca a la primavera.

No sabem que hi ha de cert en aquests fets, només sabem que al-Mahzūmī diu que els culpables són els almohades.

D) EL VIATGE CAP A MALLORCA

La planificació del viatge comença a principis de setembre, una mica més de vuit mesos després de les Corts de Barcelona. Tot aquest temps és inexistent al *Llibre*, però no així a la *Crònica* de Desclot, que narra el viatge del rei durant aquests mesos: el viatge a Lleida i Aragó on s'enfronta amb les demandes de la noblesa per a prioritzar la conquesta de València. També explica com demana al legat pontifici que li cusi una creu, amb la qual cosa declara la seva empresa croada. Això comporta canvis importants: la conquesta planificada com una empresa catalana s'obre a qui vulgui participar-hi i això comporta un retard evident en la planificació del viatge.

Desclot diu que per Pasqua, els vaixells estan llests, però que no sortiran fins al setembre, que és quan s'aconsegueix totes les naus, segons Jaume I. El rei deixa de banda els fets ocorreguts entre el desembre de 1228 i el setembre de 1229. Els retrets de la noblesa catalana no tenen cabuda en un relat que vol donar aparença d'unitat.

L'estratègia del rei té un èxit molt limitat i no aconsegueix una participació oficial d'aragonesos. Aquesta decisió de convertir l'empresa en croada pot ser una manera de legitimar-la davant les crítiques dels barons no catalans, alhora que internacionalitza el projecte.

El *Llibre* aporta més detalls sobre el viatge. El rei conta com salpen el 5 de setembre de Salou, Cambrils i Tarragona. *“E faïa-ho bell veer a aquells que romanien en terra e a nós, que tota la mar semblava blanca de les veles: tant era gran l'estol”*². Poc després, un vent aconsella tornar enrere, però Jaume I s'hi nega, perquè diu que és un viatge de fe i Déu l'ajudarà. El segon dia veuen Mallorca i esperen fins a la nit per no ser vists.

Posen rumb a Pollença, però el vent els obliga a canviar els seus plans. En aquest moment, el rei eleva una petició a Déu i a Santa Maria per tal que l'ajudin. En aquesta petició, Jaume I parla en termes d'un rei amb un altre rei, d'iguals: recorda a Déu que la missió és per ell i que si no els ajuda, hi perdrà més que no pas el rei. En la concepció religiosa de Jaume I, Déu tindria una posició semblant a la seva, respecte dels seus cavallers.

Els integrants del seu vaixell li ofereixen una alternativa: anar a l'illa de sa Dragonera, on finalment el rei arriba el divendres 7 de setembre.

²*Llibre dels feits*, 56, pàg. 140.

El pla inicial era desembarcar a Pollença. Potser les raons d'aquesta decisió eren per algun tipus de contacte que devien tenir a l'illa. Cap dels textos no ens proporciona informació suficient per a poder fer una afirmació d'aquestes característiques, però la decisió de començar la conquesta per Pollença s'ha de justificar amb algun fet que no sigui purament estratègic.

Coll (1992) va apuntar la teoria de l'ajut pactat amb algú, que bé podria ser el cap tribal de Pollença, Ibn' Abbad, i que potser era la causa d'aquesta decisió, que va truncar el vent de Tramuntana.

Desclot resumeix la travessia, tot i que assenyala que per causa del vent i la mala mar arriben a la Palomera, i el rei desembarca a Pantaleu. Desclot parla d'una primera topada, una provocació dels cristians que van cap a la costa i allà vuit cavallers s'enfronten a quaranta mallorquins i els guanyen sense problemes. És l'únic que relata aquest episodi que s'englobaria dins la voluntat del cronista de mostrar en tot moment una expedició triomfadora, superior a l'enemic.

Al-Mahzūmī explica com el divendres, el valí demana al *sāhib al-sūrta* que detingui cinquanta homes principals de la ciutat, perquè continua amb la seva revenja.³

Tots ells es donen per morts, però arriba un missatger per a informar-los que ha vist l'estol de Jaume I. El valí envia els detinguts a casa i dona ordre d'informar la gent de la ciutat, però els ciutadans no es fien del governant i ningú no acudeix a la crida. Dissabte corre la notícia que Jaume I i la seva tripulació es dirigeixen a Santa Ponça.

³El *sāhib al-sūrta* és un càrrec que podríem traduir com a responsable de l'ordre.

E) L'ARRIBADA I EL PRIMER ATAC

De les quatre cròniques, la narració més breu és la d'al-Mahzūmī. Ell no diu res de l'estada de les naus a la Dragonera, sinó que situa el desembarcament a Santa Ponça. Diu que el valí envia un grup d'exploradors almohades per evitar l'avanç de Jaume I i els seus acompanyants.

Els exploradors envers de dur a terme les seves obligacions, s'emborratxen. Les naus de Jaume I hi van i desembarquen cinc-cents cavallers i deu mil infants. La costa és dels cristians, que tranquil·lament desembarquen els assaltants entre el dia i la nit de dimarts.

Molt més detallada és la narració de Jaume I. Diu que el dissabte reuneix els seus nobles, i envien Nuno Sanç i Ramon de Montcada a cercar un lloc on desembarcar. Decideixen anar a Santa Ponça. Diumenge migdia, un sarraí que nomia Alí es dirigeix on és el rei i li explica coses de Mallorca.

Desclot també parla d'aquest episodi, però hi afegeix una mica més de literatura. En la seva crònica diu que Alí, que era majordom del valí, conta que la seva mare astrònoma li ha dit que els cristians guanyaran als musulmans.

Cingolani (2008) explica que Desclot podria tenir una intenció tranquil·litzadora. L'horòscop afavoreix el resultat de l'expedició, que només començar es presenta plena d'incerteses.

El personatge d'Alí es presenta com un punt de foc. Com conta Cingolani (2006), Desclot va tenir accés al *Llibre* en la redacció de la seva crònica.

La crònica àrab no l'esmenta, però es tracta d'un traïdor. En canvi, Jaume I, en la seva crònica no en diu res de quines podrien ser les motivacions del mallorquí.

Desclot per la seva banda, sí que sent la necessitat d'explicar-ho, però el seu relat és un recurs literari que s'aprofita de l'horòscop i de l'endevinació del futur. Així que les raons haurien de ser unes altres. L'ambient de l'illa no era el millor: hi havia conflictes entre mallorquins i almohades, que el valí podria ser el culpable d'aquests conflictes, així que Alí seria un dels homes temorosos, que trobaria en l'arribada de Jaume I una possibilitat per a protegir-se. Una altra possibilitat, és que fos algú que haurien contractat abans que arribessin els cristians. Això explicaria perquè canvia de bàndol i sense demanar res a canvi.

A mitjanit, el rei ordena llevar àncores en silenci, però els mallorquins els senten i els persegueixen per terra. Les naus arriben a Santa Ponça abans que els cavalls dels mallorquins. Desembarquen cent cinquanta cavallers i set-cents peons. Els musulmans són cinc mil a peu i dos-cents a cavall. Ramon de Montcada comença a lluitar i els musulmans no poden amb ell. Els musulmans tracten de fugir per les muntanyes, però els cristians ho impedeixen. Desclot diu que els morts eren uns dos mil.

El rei, quan desembarca, està irat perquè no ha participat en la primera batalla, així que amb un grup de cavallers persegueix els musulmans que encara hi són. Ramon de Montcada preocupat pel monarca i per la batalla, li retreu al rei el seu comportament irresponsable, al contrari de Guillem de Montcada, que li somriu i defensa les seves ànsies de batalla.

Aquest episodi serveix al rei per a mostrar la lleialtat dels nobles. Més tard, l'aconsellen que enviï gent per vigilar, però tothom s'adorm. Aquest és un dels moments on Jaume I relata una de les seves errades. Durant la crònica es mostra segur, confiat en les seves decisions, present en tot i participant de tots els detalls, però en aquest episodi oblida les seves obligacions.

Segons Desclot, una part de la flota és a la Porrassa, perquè, com que el viatge des de la Dragonera es fa de nit, els últims no veuen que les primeres naus han ancorat a Santa Ponça i segueixen fins a la Porrassa. Aquesta posició permet que Jaume I tingui notícies dels moviments del valí.

Jaume I esmenta que hi ha un correu marítim que l'informa de la posició del valí, sense donar més explicacions. Desclot, que justifica els actes, diu que tot ha estat un descuit, un problema de trasllat de les naus. Aquesta potser una possibilitat, però una altra possibilitat és que es tracti d'un fet planificat: Santa Ponça no és prou gran per acollir totes les naus de la flota. La Porrassa és un lloc estratègic des d'on es veu la ciutat, així que sembla que no pot ser casualitat.

El dissabte, Jaume I envia Nuno Sanç i Ramon de Montcada a recórrer la costa i cercar un lloc adequat on ancorar, per tant, hem de suposar que a més de Santa Ponça havien vist també les possibilitats de la Porrassa.

Per tant, hem de considerar que, malgrat el silenci del rei i la posterior justificació de Desclot, la divisió de la flota va ser un fet estudiat. Si fem cas de les cròniques, els musulmans persegueixen els cristians per terra, així que els cristians poden avaluar el nombre d'efectius que necessiten per a vèncer els musulmans.

No es fa cap al·lusió a les naus dels musulmans, que n'hi havia, si tenim en compte que Mayurqa és una illa comercial amb vaixells de guerra destinats a la protecció de les mercaderies, però també de la pirateria. No tenim referències d'on podien estar els vaixells dels musulmans.

Coll (1992) apunta la possibilitat que no fossin a l'illa perquè s'haguessin fet servir per a transportar els mallorquins a un lloc segur davant l'amenaça dels cristians.

F) LA GRAN BATALLA DE PORTOPÍ

La gran batalla de Mallorca va tenir lloc a la serra de Portopí. El relat més caòtic de les quatre cròniques és el de Jaume I, que ofereix un relat dels fets que ell va presenciar. Explica la batalla a través dels seus ulls, per tant, només conta una petita part dels esdeveniments.

Com he esmentat anteriorment, la flota de la Porrassa alerta el rei que Abū Yahyā està prenent posicions per a la batalla i, tot i que la nit s'espera perillosa, Jaume I s'adorm abans d'ordenar vigilància.

Al- Mahzūmī conta que després dels primers enfrontaments amb els cristians, el valí convoca les tropes i surt de la ciutat a acampar. Xifra els efectius en mil vuit-cents genets, però, segons el cronista, molts d'ells no tenen formació militar ni experiència.

Del costat cristià, les coses no són molt diferents. Jaume I diu que a l'alba oeixen missa a la seva tenda, i el bisbe de Barcelona fa un sermó on recorda als cavallers que no han de tenir por, ja que són a Mallorca per Déu. Jaume I afegeix que Guillem de Montcada combrega, perquè no ho havia fet abans d'endinsar-se a la mar com tota la resta. També el fet de combregar era especial, ja que a l'Edat Mitjana la gent només combregava alguna vegada a l'any, després d'haver-se confessat. Aquest fet ho recull perquè els Montcada moriren a l'enfrontament. Jaume I fa una crida d'atenció sobre la figura dels nobles.

Una de les qüestions tàctiques és saber qui portarà la davantera i qui anirà a la rereguarda. Jaume I conta que ho discuteixen i que Nuno Sanç els ho cedeix als Montcada. Desclot atribueix la decisió al rei només.

Els peons comencen a caminar per compte propi, sense que ningú els ho ordenàs, i Jaume I vol anar a aturar-los. El rei no es mou fins que sent el soroll de la batalla. Al-Mahzūmī també recull a la seva crònica aquest problema organitzatiu dels cristians. Desclot mira de salvar la situació: els peons han començat a caminar, però quan veuen com s'acosten els musulmans en un puig, tornen enrere per comunicar la posició dels mallorquins a Guillem de Montcada.

La clau de l'enfrontament és un puig. Al-Mahzūmī diu que els seus el volen prendre, però en un primer moment, el valí s'hi nega. Les tropes musulmanes s'enfronten amb els escamots dels cristians. Els cristians veuen el puig i hi pugen amb Guillem de Montcada, al capdavant, perquè ell veu que qui aconsegueixi romandre a l'elevació guanyarà la batalla, segons narra Desclot.

Segons conta Desclot, les tropes musulmanes li van darrere, exactament dotze mil. Així que Guillem de Montcada amb un altre cavaller que, segons Riquer (1990:185-189), era Guillem de Mediona, diu als seus que se salvin, que ells guanyaran el puig, però el fereixen; després maten al seu cavall que li cau a sobre i mor a terra. Ramon de Montcada mor, perquè el seu cavall ensopega i ell cau enmig dels combatents.

Jaume I també recull la lluita pel puig. Ens conta que abans d'entrar en batalla troben un cavaller, Guillem de Mediona, que els diu que tres cops han vençut els musulmans i tres cops han estat vençuts ells. El rei vol llançar-se a la batalla, però els nobles en primer moment el retenen. Després, sí que va cap al puig amb un grup de cavallers. Però es veuen obligats a tornar enrere, a causa de la pressió dels musulmans, però amb l'arribada del rei i els seus homes, els musulmans fugen.

Al-Mahzūmī diu que quan un dels seus avisa al valí, per dir-li que els cristians volen conquerir el puig, Abū Yahyā es dirigeix als cavallers en berber, i això desintegra l'ímpetu de la gent que creu que s'ha perdut la batalla, així que comencen a fugir.

Segons el *Llibre*, els cavalls estan molt cansats de tant perseguir els musulmans. Jaume I vol anar al seu darrere fins a ciutat, però Ramon Alamar li diu que no faci nit al camp, per a fer balanç. El rei està convençut de la seva tàctica i vol continuar, fins que el bisbe de Barcelona li comunica la mort dels Montcada en la batalla. Estableix el campament a Portopí, fan balanç, recullen el botí i enterren els morts a l'alba del dia següent, perquè els musulmans no els vegin.

La desorganització cristiana gairebé dóna la victòria als mallorquins, que aconsegueixen defensar-se i guanyar als cristians en un primer moment. Hi ha dos punts claus en la batalla: el primer punt és el puig que Guillem de Montcada defensa amb la vida, i el segon punt és la desconfiança de les tropes del valí en el seu comandament.

Abū Yahyā no vol fer cas del consell de prendre el puig abans que els cristians, i això suposa que l'han de guanyar. La davantera dels Montcada veu la seva importància. L'arribada de la rereguarda suposa una importància pels cristians, alhora que el desgavell de les tropes del valí. Les tropes musulmanes senten el seu comandament parlant en berber, per tant, els cristians no entenen el que diuen.

El relat de Jaume I és desordenat i no és fàcil d'entendre el que succeeix. Només narra allò que diu en primera persona. Desclot, en canvi, narra un esdeveniment més comprensible, tot i que maquilla els problemes d'organització. Així i tot, el seu relat és interessant. Al relat de Desclot, la mort dels Montcada hi té molta més importància, que no pas en la crònica de Jaume I.

G) EL SETGE

Després de la gran batalla de Portopí, comença el setge, que s'allargarà fins a la presa de la ciutat, tres mesos i mig més tard. Les cròniques coincideixen en molts dels esdeveniments, encara que no sempre els narren en un mateix ordre. El que tenen en comú les quatre cròniques en aquesta part del relat, és l'absència de referents cronològics, les cròniques donen una successió de fets, només Desclot proporciona algunes dates.

Jaume I situa el campament prop de la ciutat un dia després de la batalla. La crònica àrab el situa al voltant de la ciutat, entre el mar i una de les portes del recinte (bāb al-hahl).

Al dia següent, el rei ordena començar la construcció de les màquines del setge, les quals descriu amb detall. Al- Mahzūmī confirma l'aparició dels ginys de guerra i afegeix que els cristians en fan de fixos i tres de mòbils.

Desclot difereix una mica en la seva crònica, ja que explica que el valí no torna a la ciutat després de la batalla, sinó que s'amaga al bosc durant quatre dies. Segons la seva crònica, la tornada d'Abū Yahyā sense que les tropes de Jaume I se n'adonin desencadena la ira del rei, que ordena la construcció de la màquina d'atac.

Un cop establert el setge, Jaume I parla de tres caves: dues davall terra i una altra damunt terra. Al- Mahzūmī també en parla, conta que els homes de Jaume I volen aprofitar els canals d'aigua per entrar a la ciutat, però explica que excaven massa i troben els nivells d'aigua, la qual cosa fa que s'ofeguin. Aquesta cava inundada, també la trobem en la crònica de Desclot, però ell conta que és a causa d'unes pluges molt persistents.

La crònica àrab relata com els primers moments de l'assetjament, els musulmans aprofiten que hi ha un pont a bāb al-kahl per atacar els cristians.

Jaume I, en el seu relat, parla d'un sarraí que es deia Infantil·là, que reuneix els homes de la muntanya, uns cinc mil, més cent cavallers.⁴

Segons el *Llibre*, els veuen acampar i descobreixen que allò que fan és tallar el subministrament d'aigua del campament cristià. Jaume I envia uns tres-cents cavallers a combatre'ls. Ells volen defensar el puig on són, però els cristians els vencen, i veuen com fugen sense res, així que els homes de Jaume I recullen el botí.

Capturen i assassinen Infantil·là, i Jaume I decideix llançar el seu cap a la ciutat. Desclot també narra aquest episodi, però no posa com a culpable En Fantil·là. Desclot conta que els cristians ataquen els musulmans. Nuno Sanç va cap a ells, mentre el comte d'Empúries els espera pel darrere.

Pel que fa a En Fantil·là, Desclot diu que és amb cinc mil homes fora de la ciutat i que espera els cristians per fer-los tot el mal que pugui. Guerau de Cervelló i Ferrer de Sant Martí van al seu encontre i maten En Fantil·là i els qui l'acompanyaven. Jaume I envia els pacífics a recollir els caps dels morts i els llança a la ciutat.

Al- Mahzūmī parla d'un personatge decideix lliurar-se als cristians, per por d'allò que li puguin fer. Si en un principi, el cronista mira de justificar la seva actitud, més endavant l'anomenarà apòstata. Aquest home, segons la crònica àrab, demana el govern de la ciutat de Mallorca a canvi de la seva col·laboració, i el rei d'Aragó hi està d'acord. important en aquests primers moments de setge: Ibn 'Abbād. Segons diu al- Mahzūmī, un noble de gran prestigi a l'arribada de Jaume I, decideix lliurar-se dels cristians, per por d'allò que li puguin fer. Si en un principi, el cronista mira de justificar la seva actitud, més endavant l'anomenarà apòstata.

⁴ En Fantil·là, possiblement el nom real seria Fatih Allah, precedit de l'article personal català « en » com apunta Romney o bé al-Fatih Billah com proposa Gayangos, o Ifant Allah com diu Burns (pàg.162).

Aquest home, segons la crònica àrab, demana el govern de la ciutat de Mallorca a canvi de la seva col·laboració, i el rei d'Aragó hi està d'acord.

Segons el *Llibre*, Ibn 'Abbād⁵ demana a Jaume I dos batlles per a les regions que s'han rendit. La narració més detallada és la d'al-Mahzūmī, que explica que des de Ciutat envien un grup d'homes de gran prestigi, per convèncer els camperols del seu error, però els capturen i volen que reafirmin els seus pactes amb els cristians. Volen que els presoners convencin els ciutadans de Mallorca per a rendir-se, però no ho aconsegueixen i són portats a l'esclavitud. Aquest fet només ho trobem a la crònica d'al-Mahzūmī.

Al-Mahzūmī conta que els musulmans fan la seva i es troben amb els cristians sota terra on tenen forts enfrontaments. Els cristians es veuen obligats a abandonar les seves posicions, però els mallorquins tampoc no es veuen amb coratge de mantenir els túnels, així que tapen les obertures.

Desclot relata que un dia, els musulmans s'assabenten que estan perduts i que els cristians estan llançant projectils amb les màquines del setge. Fan sortir tots els cristians de les presons i els duen a la muralla. L'exèrcit croat s'acosta al fossat, però els musulmans els diuen que segueixen llençant pedres.

Després d'una reunió, els croats decideixen seguir amb l'atac, i Déu impedeix que toquin els cristians de la muralla, motiu que fa que els musulmans tornin els cristians a la presó. Desclot per contar aquest episodi, emprà tòpics que ha après contra els musulmans per mostrar la seva maldat.

Hi apareix un clergue, que ha jurat mantenir-se dins la cava fins que no s'enderroqui la muralla. Els musulmans veuen que la muralla està perduda, així que comencen a fer reforços a dintre. Quan els cristians aconsegueixen fer caure un tros del recinte,

⁵ Ibn 'Abbād anomenat Ben Aabet per Jaume I i Ben Ahabet per Desclot.

demanen al valí que entretingui la ciutat. Abū Yahyā respon amb orgull i Nuno Sanç ordena calar foc a les fustes amb les quals han format la muralla, i s'enfonsen les torres.

Comença la batalla, però els musulmans resisteixen. Quan arriba la nit, els mallorquins refan el mur, i durant el dia continuen amb la resistència. Els homes demanen al valí que divideixi les forces: una part que lluiti i l'altra part que refaci la muralla; però el valí no en vol fer cas, de les peticions. Un dels fills del valí s'escapa i es lliura als cristians.

La gent es comença a espantar, i el valí es veu obligat a fer un acte públic. Al-Mahzūmī diu que Abu-Hafsibn Sayrī, un dels homes principals, en veure la situació desesperada de la ciutat, surt per convèncer els camperols perquè anul·lin els seus pactes amb els cristians. Els camperols ho fan i assassinen els cristians que hi ha entre ells.

Jaume I conta que quan veuen que no poden defensar la ciutat, volen parlar, així que envia Nuno Sanç amb un traductor, un jueu que es deia Bahilel.⁶

El valí els demana què volen, i Nuno Sanç respon que és allí per a escoltar. Trenquen les negociacions. Més tard, un home en privat, diu al rei que Gil d'Aragó, un cristià que s'ha convertit a la religió de l'islam, li vol fer una oferta i demana permís a Jaume I per anar a escoltar-la. El que li ofereix és pagar el cost de tota l'expedició i deixar que tornin a casa, però el rei s'hi nega.

Abu Yahyā fa una altra oferta, la mateixa què ha fet a Gil d'Aragó, i a més demana a Nuno Sanç per què volen conquerir l'illa. En aquest moment, Jaume I explica les raons de l'expedició: la pirateria. Diu que el rei no acceptarà aquesta oferta, i el valí fa una contraoferta: cinc besats per cap i passar a Berberia. Nuno Sanç explica l'oferta de rendició, però la família Montcada vol revenja per la mort de Ramon i Guillem de Montcada, així que el rei la refusa.

⁶ Per a més informació, vegeu Romano, D. (1978) «Judíos, escribanos y trujamanes de árabe en la Corona de Aragón (Reinado de Jaime I y Jaime II)». "Sefarad" (núm. XXXVIII, pàg. 71-105).

Els musulmans, amb força, defensen la ciutat, la qual cosa fa que els qui reclamaven revenja vulguin signar el pacte; però Jaume I es manté ferm i diu que ell no negociarà amb el valí. Cal tenir en compte l'actitud d'Abū Yahyā: demana explicacions o perquè els actes de pirateria de tres anys enrere no són excusa per a ell, o bé perquè ja no se'n recorda.

Abū Yahyā, no entén o no vol entendre que els cristians són a l'illa per fer una guerra santa, de conquesta total. Quan el valí demana a Nuno Sanç què volen, no pressuposa que sigui una croada, pensa que és possible solucionar-ho tot amb diners, com era costum en el segle anterior. Cal dir que l'excusa de l'expedició, és a dir, les raons que permeten a Jaume I conquerir el territori del valí, surten per a primera vegada a partir de la negociació.

Desclot també parla de l'oferta de cinc besants (argent) per cap. Segons ell, no és la revenja dels Montcada la raó per la qual no signen el pacte, sinó perquè Abū Yahyā vol que els mallorquins no siguin escorcollats, i Jaume I s'hi nega. També parla del clergue, que ha fet una cava d'on no vol sortir fins que s'enfonsi la muralla, i quan arriba als fonaments la fa caure.

Els cristians es preparen per entrar a la ciutat, però Jaume I no ho vol, perquè segons Desclot, el rei ha firmat un pacte amb Abū Yahyā, que es rendirà sense condicions. Quan el valí veu la muralla destruïda, transmet un missatge a Jaume I anul·lant el pacte. Desclot conta també, que el fill del valí s'entrega als cristians.

Nuno Sanç considera que l'oferta del valí és bona econòmicament i militarment, però segons Jaume I, la mort dels Montcada exigeix revenja. Aquí, el rei respecta la decisió del seu consell, però no ho farà a València, ja que ell negociarà directament els termes de la rendició. En aquesta part del relat, Jaume I s'autoretrata amb la lleialtat al

seu consell i de fer servir la seva autoritat de rei, en no voler demanar negociacions a Abū Yahyā. Aquí, Jaume I mostra ser un rei que es mostra conseqüent dels seus actes.

Desclot ho narra de manera més detallada: conta que el dia de Sant Andreu cau un gran tros de muralla i hi ha una forta batalla. Durant la nit, els musulmans reconstrueixen part del tros de muralla que ha caigut. L'endemà, una altra torre cau. El diumenge fan missa i combreguen, es preparen per a la batalla, però els musulmans guanyen. El dilluns decideixen esperar a la cava del comte d'Empúries i pujar als murs. Els mallorquins s'espanten i se'n van, però després tornen i els fan baixar.

El clergue, amb la seva cava, aconsegueix enderrocar deu braces de murada. Els cristians rasen la vall amb fustes per poder entrar, però els musulmans calen foc a les fustes. Jaume I ordena apagar el foc passant un rec d'aigua. Jaume I, també parla d'aquest fet, però molt abans, al començament del setge.

Desclot també conta que Ibn 'Abbād convida Nuno Sanç a passar les festes de Nadal a Pollença, i Sanç accepta. Això no agrada als nobles catalans, que li ho recriminen i finalment, Nuno no accepta la invitació. Aquest fet té com a resultat, que tots els nobles facin el jurament de no aturar-se el dia de la batalla. Jaume I en la seva crònica també parla d'aquest jurament, i diu que es du a terme quatre dies abans de la batalla. A diferència de Desclot, Jaume I diu que els nobles no permeten que ell, Jaume I, faci el jurament.

Desclot conta que dia 27 veuen que s'ha enderrocat el mur, però n'hi ha un altre al darrere. El nou mur no l'enderroquen fins el dia de la batalla. Jaume I diu que dies abans de l'enfrontament no dorm. Dia 30 fan missa i combreguen. Durant la nit, un dels seus homes li diu que ha entrat a la ciutat i que ha vist gent morta de fam, i que poden aprofitar pera entrar-hi, però Jaume I prefereix entrar de dia, perquè de nit sembla perillós establir una batalla.

Ibn ‘Abbād era el governador de Pollença. Segons Coll (1992) apunta que és possible que Nuno Sanç hagués establert un pacte abans del viatge amb Ibn ‘Abbād. Això explicaria el pla de desembarcament i aquesta desinteressada col·laboració.

Segons Desclot, aquest contacte explicaria perquè Ibn ‘Abbād convida Nuno Sanç a passar el Nadal amb ell.

Tornant al personatge d’Infantil·là, resulta un personatge interessant. Desclot i Jaume I parlen d’ell, però de manera diferent. Al- Mahzūmī en la seva crònica no en dóna el nom; parla d’un episodi que es pot relacionar amb les cròniques catalanes. Aquest episodi ens conta que el cap envia el valí a parlar amb els camperols.

Podria ser aquest cap, l’Infantil·là? En la meua opinió, consider que les cròniques de Desclot, Jaume I i d’al- Mahzūmī es refereixen al mateix personatge, a l’Infantil·là, i que la batalla del puig que acaba amb la mort dels mallorquins en el *Llibre* i la *Crònica* és la mateixa batalla que conta al- Mahzūmī en la seva crònica, on el cap militar dels camperols fuig.

H) PRESA DE LA CIUTAT I FI DE LA RESISTÈNCIA

En la seva crònica, al- Mahzūmī conta que dissabte, els cristians ataquen la ciutat. Escalen i enderroquen la muralla nova. Lluiten contra tothom amb qui topen. Durant la nit, continua la batalla i el diumenge també. A la matinada del dilluns, segueixen els enfrontaments, però veuen que no avancen, decideixen atacar amb els cavalls. Un dels cavallers, amb una torxa a la mà atemoreix els mallorquins.

La infanteria cristiana s'acosta més a la muralla i l'enderroca del tot. Els nobles musulmans aturen la cavalleria durant més d'una hora, però Ibn 'Abbād guia els cristians dins la ciutat fins que s'hi estenen. Localitzen el valí, i aquest demana la presència de Nuno Sanç, i hi és portat com a presoner.

Jaume I dicta protecció, però no la compleix, i els musulmans de la ciutat són venuts com a esclaus. Al- Mahzūmī afegeix que dies després, mor més gent de fam i fred, que en la batalla. Els morts són uns vint-i-quatre mil, segons el *Llibre dels feits*.

Segons Jaume I, al matí de ben prest fan missa, combreguen i s'armen les tropes. El rei crida els cavallers perquè comencin a avançar, però ningú no es mou. Jaume I té por que no li facin cas i prega a la Verge. Al tercer intent, sent com els seus homes mentre es mouen criden "*Santa Maria*". Quan arriben a la muralla, deixen de cridar. El rei juntament amb els nobles, després de la batalla, escolta el relat que els musulmans varen veure entrar un cavall blanc amb un cavaller vestit tot de blanc, que el rei pensa que potser era Sant Jordi. Cal remarcar que el monarca dóna una importància relativa a l'episodi, segurament perquè el sant no li resti protagonisme.

La batalla es du a terme sense que es pugui seguir. Jaume I diu que Abū Yahyā dóna l'ordre de resistir, fins que aproximadament uns cinquanta cavallers van contra els musulmans i rompen la resistència. Quan els musulmans veuen que la ciutat està sent envaïda pels cristians, uns trenta mil homes fugen cap a les muntanyes.

Dos homes de Tortosa comuniquen a Jaume I que tenen el valí, i que el canvien per dos mil besants, que es queden al final en mil. El rei promet protecció al valí.

Una vegada a l'Almudaina, entreguen a Jaume I un fill del valí com a fiança. El rei encarrega que el vigilin i es retira a descansar. La capital ja és seva. Desclot resumeix molt més aquest episodi. Conta que dia 31, el rei fa saber als seus homes que s'han de preparar per a la batalla, fan missa, combreguen i van cap a la ciutat. els cristians comencen a matar musulmans fins a arribar a l'Almudaina. Aquí, dos homes de Tortosa posen el valí en mans del rei, i aquest el lliura a Nuno Sanç.

Els cristians demanen a Abū Yahyā que alliberin els cristians que té empresonats i que demani la rendició de la fortalesa i així ho fa. Desclot, exagerant la xifra, diu que els morts són uns cinquanta mil, i els presoners uns trenta mil. També parla dels mil dies de perdó que donen els bisbes per treure els cadàvers de la ciutat i cremar-los.

El relat de Desclot sobre la conquesta de Mallorca acaba aquí, després de dir que Jaume I reparteix la terra i així Mallorca es repobla de cristians. Jaume I, sí que segueix amb el relat de la conquesta de Mallorca, i diu que després de la conquesta, tothom intenta ser més ric i que cap dels seus homes torna al seu costat abans de vuit dies. Els bisbes i els homes rics demanen a Jaume I que faci el repartiment de tot. El rei, però, prefereix acabar de conquerir l'illa abans de fer el repartiment, però cedeix a la demanda dels nobles.

Al- Mahzūmī diu que els cristians volen aconseguir el tresor del valí, que creuen que és molt gran, però en realitat no ho és, i per això sotmeten Abū Yahyā a quaranta-cinc dies de tortura.

L'aparició d'un cavaller, que fa pensar a Jaume I que és Sant Jordi, i que ha vingut a ajudar als seus, seria només un recurs per a demostrar el grat de Déu amb la conquesta. Al- Mahzūmī també conta la presència d'un cavaller que espanta la resistència de la ciutat. Els dos cavallers són d'unes característiques ben diferents: mentre que Jaume I parla d'un ser sobrenatural, en canvi, la crònica àrab parla d'un cavaller, un home, que no es pot ferir ni derrotar. No sabem qui és aquest cavaller, però, en la meua opinió, crec que els dos fets poden estar relacionats: un cavaller que espanta la resistència dels mallorquins en front dels cristians.

De la crònica d'al- Mahzūmī cal fer èmfasi, que els administratius que es troben a l'Almudaina, esperen un tracte diferent de la resta de ciutadans. Jaume I especifica que el que volen és benevolència. Els administratius de l'Almudaina en un principi tenen la paraula del rei, que seran respectats, però el rei no compleix la seva paraula.

Després de la caiguda de la capital, encara queden punts de resistència a les muntanyes. Jaume I, abans de tornar a Catalunya, dirigeix una expedició contra els mallorquins refugiats. El rei té pocs homes, i a més els que té estan cansats. Molts dels seus homes no escolten el que els mana el rei, i no continuen per la muntanya, sinó que ocupen l'alqueria d'Inca. Al final, els cristians no ataquen els musulmans, ja que són molts, i decideixen tornar cap a Ciutat.

Des d'Inca planifiquen un segon intent. El rei ordena als musulmans que els diguin on hi ha els musulmans amagats, i van contra ells, que es troben a Artà. Jaume I torna a Catalunya, però li arriben rumors que el rei de Tunis vol reconquerir Mallorca, així que decideix retornar a Mallorca. Dues setmanes després, comuniquen al rei que els musulmans no aniran a Mallorca. Jaume I decideix fer un tercer intent per a acabar amb la resistència.

El rei, després d'això, torna a Catalunya. Mentre els seus nobles, Bernat de Santa Eugènia i Pero Maça continuen la guerra contra el focus de resistència, fins que aconseguen que els musulmans es rendeixin. Però els musulmans no es volen rendir si no hi ha el rei davant seu, així que, per tercera vegada, Jaume I torna a Mallorca.

Una vegada el rei davant seu, els musulmans es rendeixen. Jaume I ofereix, a qui vulgui, treballar la terra com a captiu. Al- Mahzūmī també parla d'aquest fet en la seva crònica, i diu que hi ha dos punts de resistència, un que ja es va formar abans de l'arribada dels cristians i un altre grup provinent de la caiguda de la Ciutat. Entre els dos grups són unes cinquanta mil persones.

Ibn Sayri organitza la resistència i reforça els castells. Els musulmans baixen a la plana per aconseguir aliments i a vegades es troben amb els cristians. Els mallorquins demanen ajuda als menorquins, però els cristians se n'adonen i tallen la comunicació.

Ibn Sayri mor en una batalla contra els cristians, a partir d'aquí es perd la unió entre els dos grups de resistència i es refugien als cims de les muntanyes, on molts moren de fred, segons el relat del *Llibre dels feits*.

Els cristians els derroten. Als qui es troben als castells se'ls ofereix un pacte, però només decideixen signar-lo amb el rei davant seu, per la qual cosa aquest ha de tornar a l'illa precipitadament. Els cristians els diuen que poden conservar un terç de la seva riquesa, els duen a les naus i els abandonen a un indret assolat, a tots en la mateixa situació d'indigència.

4. CONCLUSIONS

La hipòtesi de partida d'aquest treball era que les diferències entre les quatre cròniques que narraven les fets de la conquesta de Mallorca de 1229 de manera més detallada: *Llibre dels feits*, *Crònica* de Bernat Desclot, *Llibre* de Ramon Muntaner i *Kitāb tā'rīh Mayūrqa*.

A mesura que llegia les cròniques he pogut veure que, com és normal, hi ha variació entre elles, ja que les fonts són diferents, les persones i les experiències no són les mateixes tampoc.

Durant el treball he mirat d'analitzar les diferències més importants dels relats, i aportar arguments que les justifiquin. No puc demostrar exactament el que volien transmetre els cronistes, però crec que hi ha unes idees que ens guien en les seves afirmacions sobre la conquesta. Per exemple, podem veure com al- Mahzūmī intenta molts cops culpar els musulmans de la derrota. Els musulmans creuen que si han perdut la batalla és perquè el seu déu Al-lāh ho ha volgut. Al- Mahzūmī no accepta aquest pensament religiós, posa com a culpables els musulmans.

Pel que fa a Jaume I, la seva voluntat és mostrar-se com un exemple a seguir. El rei és una persona molt egocèntrica, i ho mostra durant tota la seva crònica. Ell es sent diferent als altres i vol escriure un llibre d'acció de gràcies a Déu o només un acte de vanaglòria. Durant tot el relat, ell és el protagonista.

Desclot, en el relat que fa presenta tres objectius: el primer és mostrar l'exemple del rei Jaume I, el vol convertir en un exemple per als monarques posteriors; el segon vol reclamar l'atenció sobre la catalanitat de Mallorca, i el tercer troba necessari que Mallorca torni a estar sota el domini de Barcelona. Presta molta atenció durant el relat a la vida del rei, no hi ha cap moment que conti fets desencertats, només té bones paraules per al rei.

Per concloure, consider que una part de les diferències de les narracions són actes voluntaris dels cronistes. Els cronistes tenen ben clar des del principi del relat quins fets han de narrar i com ho han de fer per aconseguir els seus objectius.

5. BIBLIOGRAFIA

FONTS:

- Ibn' Amīra al-Maḥzūmī, Abū al-Muṭarrif Aḥmad (2008). *Kitāb tā'rīḥ Mayūrqa. Crònica àrab de la conquesta de Mallorca*. (Edició i estudi de Muḥammad ben Ma'mar, traducció al català de Nicolau Roser Nebot i Guillem Rosselló Bordoy). Palma: Presidència de les Illes Balears /Universitat de les Illes Balears.
- Soldevila, Ferran (ed.) (2007, 2008, 2011). *Les Quatre grans Croniques*, revisió filològica de Jordi Bruguera; revisió històrica de M. Teresa Ferrer i Mallol, vol. 1, 2 i 3, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

ALTRES ESTUDIS:

- Alvira Cabrer, Martín (1996). «Guerra e ideología en la España del siglo XIII: la Conquista de Mallorca según la crónica de Bernat Desclot». *La España Medieval* (núm.19, pàg. 37-50).
- Asperti, Stefano (1983). «Il re e la storia: proposte per una nuova lettura del Libro dels Feys de Jaume I». *Romanistische Zeitschrift für Literaturgeschichte* (núm. 7: 3-4, pàg.275-296). [Trad. cat.: «El rei i la història: propostes per a una nova lectura del Libro dels Feys de Jaume I». *Randa* (núm. 18, (1985) [Història i cultura a Mallorca], pàg. 5-24).

- Cateura Bennàsser, P. (1980). «Sobre la aportación aragonesa a la conquista de Mallorca (1229-1232)». A: *Jaime I y su época. X Congreso de Historia de la Corona de Aragón* (vol. II, pàg 17-40). Zaragoza: Institución Fernando el Católico.

- Cateura Bennàsser, P. (1997). *Mallorca en el segle XIII*. Palma: Edicions El Tall.

- Cateura Bennàsser, P. (2008). «Jaume I: Conquesta i organització del Regne de Mallorca». A: Colon, G.; Martínez Romero, T. (editors). *El rei Jaume I: fets, actes i paraules* (pàg. 33-51). Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat/ Castelló: Universitat Jaume I/ Fundació Germà Colon.

- Cingolani, S. M. (2000, setembre). «Memòria i estratègies comunicatives al llibre del rei Jaume I». *Revista de Catalunya. Nova etapa* (núm. 154, pàg. 111-141).

- Cingolani, S. M. (2006). *Historiografia propaganda i comunicació. Bernat Desclot i les dues redaccions de la seva Crònica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

- Cingolani, S. M. (2006). «“Seguir les vestígies dels antecessors”. Llinatge, reialesa i historiografia a Catalunya de Ramon Berenguer IV a Pere II (1131-1285)». *Anuario de Estudios Medievales* (núm. 36/1, pàg. 201-240).

- Cingolani, S. M. (2007). *La memòria dels reis. Les quatre grans cròniques*. Barcelona: Base.

- Cingolani, S. M. (2007). *Jaume I. Historia i mite d'un rei*. Barcelona: Edicions 62.

- Cingolani, S. M. (2008). «El *Llibre dels fets* del Rei Jaume I i el *Llibre del Rei en Pere* de Bernat Desclot». A: Colon, G.; Martínez Romero, T. (editors). *El rei Jaume I: fets, actes i paraules* (pàg. 287-312). Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat /Castelló: Universitat Jaume I/ Fundació Germà Colon.

- Cingolani, S. M. (2008). «Memòria, llinatge i poder: Jaume I i la consciència històrica». *Bulletí de la Societat d'Estudis Històrics* (núm. XIX, pàg. 101-127).

- Claramunt, Salvador (2009). «La nobleza en Cataluña durante el reinado de Jaume I». A: Sarasa Sánchez, Esteban (coord.). *La sociedad en Aragón y Cataluña en el reinado de Jaime I (1213-1276)* (pàg. 219-229). Zaragoza: Institución Fernando el Católico.

- Coll i Alentorn, Miquel (1992). «Santes Creus i la conquesta de Mallorca». A: *Historia/2* (pàg. 335-338). Barcelona: Curial Edicions Catalanes-Publicacions de l'Abadia de Montserrat. [article publicat a la revista *Santes Creus* núm, 50 (1979), pàg.109-113].

- Coll i Alentorn, Miquel (1992). «Les Illes abans, durant i després de la conquesta». A: *Historia/2* (pàg. 336-334). Barcelona: Curial Edicions Catalanes-Publicacions de l'Abadia de Montserrat. [Article publicat per primer cop a la revista *Lluc: revista de cultura i d'idees* núm 665 (desembre, 1976), pàg. 287-291].

- Coll i Alentorn, Miquel (1993). «La llegenda de Guillem Ramon de Montcada». A: *Llegendari* (pàg. 193-242). Barcelona: Curial Edicions Catalanes-Publicacions de l'Abadia de Montserrat. (Primera edició a Barcelona: Aimà, 1958).

- Goday i Casals, J. (1909). «Medis d'atac i defensa en la Crònica de Jaume I». A: *Primer congrés d'història de la Corona d'Aragó* (vol. 2, pàg. 799- 810). Barcelona. (Edició facsímil: (2008) Zaragoza: Gobierno de Aragón / Ibercaja). [En línia: <<http://www.archive.org/details/congrsdhistoriad02cong>>. Data de consulta: 2 d'abril del 2016].

- Huici Miranda, A. (2000). *Historia política del Imperio Almohade* (vols. 1- 2). Granada: Editorial Universidad de Granada. (Edició original 1956-1957).

- Lozano Ruiz, A.; Riera Frau, M. M. (2002). «Bibliografia de l'Islam a les Balears». A: *Homenatge a Guillem Roselló Bordoy* (vol. II, pàg. 517-576). Palma: Conselleria d'Educació i Cultura.

- Mas Forners, A. (2004). «Conquesta i creació del regne». A: Miguel Deyà (ed.) *Historia de les Illes Balears* (vol. 2, pàg. 9-39). Barcelona: Edicions 62.

- Miret i Sans, Joaquim (2007). *Itinerari de Jaume I el Conqueridor* (Edició facsímil). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

- Pons Boigues, Francisco (1898). *Los historiadores y geógrafos árabe-españoles 800-1450 A.D.: ensayo de un diccionario bio-bibliográfico, acompañado de anotaciones críticas e históricas, descripciones analíticas de las obras con apéndices varios un índice general e índices árabigos precedidos de una introducción general*. Madrid: Establecimiento tipográfico de San Francisco de Sales. (Reimpres 1979, Ámsterdam: PhiloPress).

- Renedo, Xavier (2010). «Dels fets a les paraules, i de les paraules al *Llibre dels fets*: observacions sobre la gènesi del *Llibre del rei En Jaume*». A: Alberni, Anna; Badia, Lola; Cabré, Lluís (eds.). *Translatar i transferir: la transmissió dels textos i el saber (1200-1500)* (pàg. 91-120). Santa Coloma de Queralt: Obrador Edendum / Universitat Rovira i Virgili.

- Riera Frau, M. (2004). «Les Balears islàmiques. L'època almohade (1202-1235)». A: E. Belenguier (dir.) *Historia de les Illes Balears* (vol 1, pàg. 472-485). Barcelona: Edicions62.
- Riera Mellis, A. (1978). «Orígens del Regne de Mallorca: conquesta i repoblament». A: *Historia de Catalunya* (vol. III, pàg. 16-22). Barcelona: Edicions Salvat.
- Riquer, Martí de (1990). «Guillem de Mediona a la batalla de Portopí». *Medievalia* (vol.9, pàg. 185-189) (*Estudios dedicados al profesor Frederic Udina i Martorell III*). [També (1999). A: *Caballeros medievales y sus armas* (pàg. 277-281) Madrid: Instituto Universitario General Gutiérrez Mellado-UNED].
- Roselló Bordoy, Guillelm (1968). *L'Islam a les Illes Balears*. Palma: Daedalus.
- Roselló Bordoy, Guillelm (1989). «Notes sobre la conquesta de Mallorca, 1229-1235: el testimoni dels vençuts». *Mayurqa* (núm. 22, pàg. 541-549).
- Santamaría, A. (1979). «La expansión político-militar de la Corona de Aragón bajo la dirección de Jaime I: Baleares». A: *Jaime I y su época. X Congreso de Historia de la Corona de Aragón* (vol. 1, pàg. 91-146). Zaragoza: Institución Fernando el Católico.
- Santamaría, A. (1972). «Determinantes de la conquista de Baleares». *Mayurqa* (núm. 8, pàg. 65-133).
- Vinas, Agnès; Vinas, Robert (2008). *Llibre dels fets de Jaume el Conqueridor*. Versió en català modern de Josep Maria Pujol. Mallorca: Editorial Moll.

